

«СЛАВНА КИЇВСЬКА ШКОЛА»

Якщо говорити про філософську школу у Києві з точки зору історії філософії, то першу таку школу дала Київська духовна академія. Києво-Могилянська академія такої школи так і не створила, адже в ній не було спадкоємності філософських поколінь. Інститут філософії Національної академії наук в Києві (далі — Інститут) також у повному сенсі слова такої школи не дав, хоча були певні підстави говорити про можливість її створення.

Отже, найбільше відповідає імені «Київська філософська школа» та школа, яка була створена у Київській духовній академії й відома як «славна київська школа». До неї належали такі філософи, як Іван Скворцов, Василь Карпов, Петро Авсенєв та їхні учні — Йосип Міхневич, Орест Новицький, Сильвестр Гогоцький, а пізніше Памфіл Юркевич і Петро Ліницький. У цей час до Академії, поряд із загальним набором на магістерські курси, набирали також по два випуски філософів. У цей самий час у Київській духовній академії формується історико-систематична школа, засновником якої був Інокентій Борисов.

В Інституті філософії було одночасно кілька напрямків, за якими здійснювалися колективні дослідження. Передусім, першим директором Інституту Михайлом Омеляновським було започатковано школу філософії природознавства, до якої можна також віднести Петра Дишлевого, Федора Канака та ін. Довкола Валерії Нічик ще за Павла Копніна була створена дослідницька група із вивчення історії української філософії. Близьку до класичного типу школу можна спостерігати пев-

ний час довкола Володимира Куценка, який займався проблемами соціального прогнозування.

Можна сказати, що школа з'являється тоді, коли довкола вчення якогось одного вченого, репрезентованого сукупністю ідей, концепцій, його учні починають здійснювати свої власні дослідження, які є розвитком цих ідей.

На формування так званої Київської філософської школи в Інституті на перших порах мали вплив такі інтелектуальні явища і течії, як німецька класична філософія, копенгагенська школа фізики у природознавстві, розробки фізика і філософа Олександра Олександрова (зокрема, в контексті боротьби з махізмом). Істматівська школа виникла більш спонтанно під впливом діяльності Куценка, повноцінної історико-філософської школи тривалий час не було (до середини 80-х років).

Чи не найбільш близьким до утворення філософської школи був інтелектуальний рух довкола осмислення теоретико-пізнавальної проблематики. Так. У 60–80-ті роки ХХ століття практично всі в Інституті були «копніністами». В цей час можна з певними застереженнями говорити про «Київську світоглядно-гносеологічну школу». Особливо, якщо порівняти з іншими центрами філософування на той час в СРСР. Так, у Ленінграді займалися соціальною проблематикою, у Москві — онтологією тощо. До таких «копніністів» з повною мірою автентичності належали Вадим Іванов, Олександр Яценко, Микола Дученко, Микола Тарасенко, Віталій Табачковський, Михайло Булатов та ін.

Науковим здобутком філософської школи в Інституті стало нове розуміння світогляду. Якщо раніше світогляд розглядали як сукупність ідей тощо, то Вілен Чорноволенко висунув гіпотезу про світогляд як спосіб усвідомлення людиною свого місця у світі та його духовно-практичне освоєння. У зв'язку з цим формується нове розуміння діалектики — як теорії та логіки пізнання. Євген Жаріков починає розробляти проблематику наукового пошуку. Знаковим стає створення відділу методології та логіки наукового пізнання — після ліквідації відділу діамату та істмату. Ці тенденції неофіційно між собою називали розвитком «червоного» екзистенціалізму та «червоного» позитивізму. Коли ж відбулося згодом відновлення відділу істмату, воно значною мірою було пов'язане з обслуговуванням тогочасною філософією ідеологічної функції.

Можна визначити певні етапи у становленні «Київської філософської школи» в Інституті. Так, на зміну пов'язаному переважно із гносеологією етапові — «копнінському», що розгорнувся у 1960-ті роки, у 1970-ті роки прийшла антропологічна школа під керівництвом Володимира Шинкарука. Особливо це стало відчутно з виходом колективної монографії «Людина і світ людини». Таким чином, виникає сучасне найбільш уживане визначення «Київської філософської школи» як «світоглядно-антропологічної». Водночас відбувається також і вихід на ширше порівняно з попередніми періодами коло проблем. В цей час активно досліджуються проблеми культури, прак-

тики: Віталій Табачковський, Вадим Іванов, Анатолій Канарський (зокрема, з огляду на чуттєве пізнання). Крім того, активно розробляються проблеми логіки Костянтином Жолем (дослідження метафори), Анатолієм Ішмуратовим, Євгеном Ледніковим (проблема концептів).

«Київська філософська школа» в Інституті почала занепадати у 90-ті роки ХХ століття у зв'язку з критикою марксизму як ідеології. Частково у цей час набувають розвитку ті тенденції, які раніше, за радянських часів перебували під ідеологічним тиском. Так, на перших порах активно цікавилися раннім Марксом, раннім Лукачем. За умов тоталітаризму необхідність пошуку автентичного марксизму живила київську філософську думку. Але досить швидко, у 1990-ті роки філософів починає цікавити філософія Гайдегера, Гусерля, Габермаса, тоді як напрацьований за часів домінування марксизму категорійний апарат практично виходить з ужитку. Втім, саме в ті часи було напрацьовано підґрунтя для подальших філософських пошуків. Так, у філософії Маркса прекрасно представлена проблема людини. Але чим менші розбіжності — тим гостріші суперечки і взаємне несприйняття і нерозуміння (як це було у випадку Сартра й Гайдегера).

Таким чином, у спадок від «Київської філософської школи» залишилися окремі впливи. Наприклад, антропологічна проблематика — у 1990-ті роки у вітчизняній філософії відбувається справжній антропологічний поворот, успішно видаються і донині «Філософсько-антропологічні читання», у який переосмислюється творчість Марії Злотіної, Вадима Іванова, інших представників пізнього радянського марксизму. Означився також поворот до проблеми цінностей — тут можна назвати, зокрема, Михайла Марчука з Чернівців. Однак локалізація впливів «Київської філософської школи» пов'язана більшою мірою й передусім із самим Інститутом.

Прямого впливу цієї школи на сучасність вже немає — нині домінують нові методологічні підходи. Практично відсутні прямі звернення до напрацьовань цієї школи, окрім звернення до виявлення евристичного гносеологічного та методологічного потенціалу досягнень попередників — через реконструкцію їхніх концепцій. Утім, домінує зовсім інша проблематика — явним є ухил у культурологію. Тому ця школа більше цікава з історико-філософської точки зору.

Молодші покоління не усвідомлюють філософської значущості цієї школи. Таке значення вона мала для свого часу — як творча відповідь на проблеми марксизму. Щодо цього був спеціальний випуск «Філософської думки» (2009, № 3).

Проте здобутки цієї школи варто вивчати під час здобуття філософської освіти — у курсах з історії філософії, теорії пізнання, філософської антропології, філософії культури, філософії екології.